Jussi Salokangas
jussi.salokangas@gmail.com
p. 050-5166600, jussi.salokangas@gmail.com

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Valtioneuvoston selonteon perusteella kiinnitän työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan huomion seuraaviin asioihin:

- Alustatalouden kansallinen työoikeudellinen asema selkeytettävä
- Toimeentulo- ja eläketurvajärjestelmä olisi kokonaisuudistettava
- Työn murroksessa otettava huomioon digitalisaatio ja tietosuoja

Alustatalouden kansalliset pelisäännöt

Alustatalous luo monelle pääsyn työelämään oman yrityksen kautta, esimerkiksi maahanmuuttajille. Alustataloudessa ei ole yleensä kielivaatimuksia tai työnantajan asettamia kelpoisuusvaatimuksia. Keskeistä on se, katsotaanko työnsuorittajan olevan työsuhteinen vai yrittäjä. Alustatalouden kontrollointi EU:n tasolla tai globaalisti on hankalaa, sillä valtioilla on erilainen sosiaali- ja työlainsäädäntöjärjestelmä. Yhdysvalloissa Kalifornian osavaltioissa ja Isossa-Britanniassa Uber-kuljettajat ovat katsottu työsuhteisiksi työntekijöiksi, eivätkä he ole siellä yrittäjiä. Ranskassa ja Australiassa Uber-kuljettavat ovat taas yrittäjiä.

Kansainväliset esimerkit kuvastavat sitä, ettei lainsäädäntö alustatalouspalveluiden osalta ole vakiintunutta.

Suomessa työnsuorittaja voi riitauttaa työnantajan kanssa tehdyn toimeksiantosopimuksensa ja vaatia työlainsäädännön perusteella maksettavia korvauksia. Käytännössä tämä tarkoittaisi asian viemistä yleiseen tuomioistuimeen, jossa asianajokulut ovat kymmeniätuhansia euroja ja jossa todennäköisesti tehtävä työ päättyisi riitautuksen vuoksi. Lisäksi hävinnyt osapuoli pääsääntöisesti maksaa toisen osapuolen oikeudenkäyntikulut, joten taloudellinen riski yksittäiselle työn suorittajalle on merkittävä eikä moni ryhdy prosessiin. Kukaan muu kuin työsuorittaja ei pysty katsomaan toimeksiantosuhdetta työsuhteiseksi.

Suomessa työtä tehdään joko yrittäjänä tai työsopimussuhteessa, eikä lainsäädännössä ole välimuotoa. Suomessa on voimassa liberaaleimmista työlainsäädännöstä sen suhteen, tehdäänkö työtä yrittäjänä vai työsuhteisena. Esimerkiksi korkein hallinto-oikeus on verotuksellisessa ratkaisussa katsonut, että yrityksen talouspäällikkö voi toimia yrittäjänä. Yrittäjän on itse huolehdittava eläketurvastaan ja ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta.

Toisaalta alustatalouden työntekijöillä ei voi olla mahdollisuutta esimerkiksi työehtosopimuksiin, sillä kansallinen kilpailulaki estää yrittäjien muodostamat kartellit. Kilpailulaissa on poikkeama työmarkkinoiden osalta, mutta poikkeama ei koske yrittäjiä tai alustatalouden työnsuorittajia. EU:n kilpailuoikeus ei estä tämän muuttamista kansallisesti, sillä tämä asia kuuluu puhtaasti jäsenvaltion toimivaltaan.

Jussi Salokangas
jussi.salokangas@gmail.com
p. 050-5166600, jussi.salokangas@gmail.com

Alustataloudessa on vaara kahdenlaisista työmarkkinoista, joissa toinen työntekijä noudattaa lainsäädännön vaatimuksia ja toinen työntekijä saa kilpailuetua siitä, ettei hän huolehdi lainkaan velvollisuuksistaan tai osittain laiminlyö niitä. Lainsäädännön näkökulmasta työntekijöiden tulisi olla samankaltaisessa asemassa riippumatta työntekemisen muodosta.

Alustatyössä työnsuorittajalle ei yleensä näy suoranaiset työn kustannukset tai palkkioon liittyvät sivukulut, ja tämä hämärtää saatavan palkkion suuruutta. Olisi suotavaa myös, jos työsuhteisessa työssäkin palkkakuitissa näkyisi työnantajan työsuhteesta maksamat kulut, jotta tietoisuus työn kustannuksista lisääntyisi.

Alustatarjoajat saavat epäsuoraa valtiontukea käyttämällä joustavinta työvoimaa, jonka maksajaksi tulevat veronmaksajat toimeentuloturvan kautta. On muistettava, että vaikka ansiotaso, eläketurva ja työttömyysturva jäisivät palkansaajan tasosta, yrittäjätyö koetaan usein mielekkäämmäksi kuin palkansaajana tehty työ.

Mikäli Suomessa säilytetään jaottelu työsuhteinen/yrittäjä, työoikeudellinen asema tulisi määritellä uudelleen työsopimuslaissa tai työnsuorittajan tulisi saada sitova lausunto lautakunnalta asemastaan. Asia on ollut arka työmarkkinaosapuolille ja siksi se on jäänyt ajassaan jälkeen. Mikäli alustatalouden työnsuorittajat katsottaisiin työsuhteisiksi, heidän toimeentuloturvansa selkeytyisi ja sosiaaliturvamaksut maksettaisiin täysimääräisinä. Toisaalta alustatalouden tarjoamat palvelut voisivat tulla niin kalliiksi loppukäyttäjille, ettei niitä käytettäisi yhtä laajasti.

Toimeentuloturvan muutokset

Toimeentuloturva tulisi kokonaisuudistaa, joka ottaa tarkemmin huomioon työnteon eri muodot ja että työtä tehdään välillä yrittäjänä tai työsuhteisena. Nykyisessä toimeentulojärjestelmässä on jo isoja haasteita alustatalouden näkökulmasta.

Yrittäjän sosiaaliturva linkittyy pitkälti yrittäjän eläketurvaan. Yrittäjän eläketurva ei perustu saataviin ansioihin, vaan työtulon määrittämiseen. Eläketurvan määrittäminen jää siis pitkälti yrittäjän itsenäiseksi tehtäväksi ja alivakuuttaminen on pääsääntö eläketurvassa. Tämä johtaa siihen, että yrittäjät eivät tältä osin osallistu eläkejärjestelmän rahoittamiseen, ja yrittäjät eivät tule saamaan asianmukaista eläkettä ainakaan työeläkeyhtiöistä. Tämä johtaa myös siihen, että tilattava työ on osittain halvempaa, sillä siinä ei ole huomioitu eläkevakuutusmaksuja.

Yrittäjällä on oikeus kuulu yrittäjän työttömyyskassaan, mutta yrittäjä voi saada työttömyyspäivärahaa korkeintaan siihen määrään, mille tasolle hän on ottanut yrittäjän eläkevakuutuksen. Koska eläkevakuuttamisessa esiintyy laajasti alivakuuttamista, ansiosidonnaiseen työttömyyskassaan ei kannata kuulua, sillä sieltä saatava korvaus olisi alhainen työttömyyden alkaessa. Lisäksi kassamaksut ovat suuria verrattuna palkansaajan työttömyyskassaan.

Vaikka henkilö olisi oikeutettu ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan, TE-toimisto ratkaisee vielä sen, onko henkilö vielä päätoiminen yrittäjä. Jos henkilö katsotaan päätoimiseksi yrittäjäksi (esim. hiljaisen kauden takia), korvauksen saanti estyy riippumatta vakuuttamisesta tai työttömyyskassasta.

Näin ollen nykyiset instituutiot tulisi purkaa ja rakentaa lainsäädäntö siitä lähtökohdasta, ettei instituutio ratkaisisi työnsuorittajan toimeentuloa. Työ on tehtävä kannattavaksi riippumatta työnteon muodosta. Verojen ja työhön sosiaaliturvamaksujen tulisi määräytyä samalla tavalla riippumatta työnsuorituksesta.

Jussi Salokangas
jussi.salokangas@gmail.com
p. 050-5166600, jussi.salokangas@gmail.com

Työn murroksessa otettava huomioon myös digitalisaation vaikutus

Työtehtävien automatisointia voidaan pitää tavoitteena, sillä tällöin vapautuu resursseja tuottavaan työhön. Kun tehtäviä automatisoidaan, työtehtäviä syntyy uusille alueille (kuten IT-alalla). Raportissa pidetään kannatettavan sitä, että yksityisiä ja julkisia datalähteitä tulisi yhdistää. Tähän voi suhtautua kriittisesti, sillä yksilön oikeus tietosuojaan tulee korostumaan entisestään digitalisaation edetessä eikä tietoja voi käyttää ristiin ilman yksilön suostumusta.

Espoossa 27.11.2018,

Jussi Salokangas
Luvan saanut oikeudenkäyntiavustaja, OTM